

УДК: 368.029(4-672EU)

Bibliid 1451-3188, 23 (2024)

Год XXIII, бр. 87-88, стр. 169-187

Изворни научни рад

Рад примљен 26. 8. 2024. године

Рад одобрен 28. 9. 2024. године

DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2024.23.87_88.8

ОДРЕДБЕ ДИРЕКТИВЕ СОЛВЕНТНОСТ II О УТИЦАЈУ СТАТУСА КАПИТАЛА ОСИГУРАВАЧА НА РЕОСИГУРАЊЕ

Владимир ЧОЛОВИЋ*

Апстракт: Директива Солвентност II регулише обављање делатности осигурања и реосигурања, надзор над радом друштава за осигурање и друштава за реосигурање, као и друга питања у области осигурања. Примена Директиве више пута је одлагана, да би 2016. године Директива постала ефективна на територији Европске уније (ЕУ). Директива Солвентност II покрива материју осигурања и реосигурања. Она дефинише реосигурање као делатност која се састоји од ризика који је уступљен од стране друштава за осигурање, било да су она из држава чланица ЕУ или из трећих земаља. Њоме се одређује реосигурање као један од начина ублажавања ризика, очувања стабилности осигуравајућих друштава и тржишта осигурања. Реосигурање се посматра кроз солвентност капитала и минимално потребног капитала, чије израчунавање зависи и од прихваћеног обрачунског метода. Према Директиви Солвентност II осигуравач је дужан да реосигура вишак који не може да покрије својим средствима код сваког уговора о осигурању. У раду који следи, аутор посебну пажњу посвећује утицају Директиве на тржиште

* Редовни професор, научни саветник; Правни факултет Универзитета Унион Београд.
E-mail: vladimir.colovic@pravnikafakultet.edu.rs; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2016-1085>.

осигурања у Републици Србији, као и на законодавна решења о реосигурању присутна у домаћем законодавству.

Кључне речи: Директива Солвентност II, директно осигурање, реосигурање, солвентни капитал, минимални капитал, ризик.

1) УВОД

Директива 2009/138/ЕЗ Европског парламента и Савета од 25. новембра 2009. године, о оснивању и обављању делатности осигурања и реосигурања (даље: Солвентност II), дефинише правила о оснивању и обављању делатности директног осигурања и реосигурања на подручју ЕУ, затим о надзору над групама осигуравача и групама реосигуравача, као и о реорганизацији и ликвидацији друштава за директно осигурање.¹ Солвентност II се, пре свега, примењује на друштва која имају седиште или која се оснивају на подручју ЕУ, односно на подручју чланице ЕУ. Примена Солвентности II, од самог доношења Директиве била је праћена тешкоћама. Често је долазило до измена код одређивања почетка његове примене. Прво је било предвиђено да се почне са применом овог пројекта у новембру 2012. године. Тада је усвојена Прва Директива Омнибус (24. новембра 2012. године), којом се 11 постојећих Директива из подручја финансијских услуга ускладило са прописима који уређују рад новонасталих европских регулатора, пре свега надзорног органа ЕИОПА (Европски надзорни орган за осигурање и пензије). Касније је донета Директива Омнибус II (16. априла 2014. године), која је заменила Директиву која дефинише Солвентност II.² Најзад, Солвентност II је почела да се примењује на територији ЕУ од 1. јануара 2016. године. Разлог доношења Солвентности II је побољшање регулаторног оквира солвентности друштава за осигурање путем: 1) увођења система мерења солвентности заснованог на ризику, чиме се афирмише приступ опрезног мерења степена ризика портфеља осигуравача и пропорционалног утврђивања потребног износа капитала; 2) утврђивања јединствених правила за мерење солвентности друштава

¹ "Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II)", *Official Journal* L 335/1, art. 1; 17.12.2009.

² Владимир Чоловић, „Реорганизација осигуравајућих друштава по Директиви ‘Солвентност II’”, *Право и привреда* бр. 7–9/2016, стр. 544.

за осигурање; 3) подстицања осигуравача да спроводи активности управљања ризиком; 4) дефинисања захтеваног износа капитала применом стандардне формуле или „интерног модела”, што ће утицати да се од друштава за осигурање, која профитабилно послују, захтева мање капитала за одржавање солвентности него од друштава са слабијим пословним резултатима; и 5) подстицања диверсификације ризика друштава за осигурање, чиме се, уједно, утиче на његово смањење.³ Функционисање друштава за осигурање је немогуће без дефинисања потребног капитала, односно дефинисања бонитета тог друштва, како би то друштво могло да извршава своје обавезе. Процена капитала зависи од многих чињеница како за врсту осигурања, затим предмет осигурања, тако и за процену саме штете, односно обавеза друштва за осигурање код остварења ризика, односно настанка осигураног случаја. Захтевани солвентни капитал је износ капитала које друштво за осигурање (осигуравач) или друштво за реосигурање (реосигуравач) мора да обезбеди, како би ризик неизвршења обавеза био сведен на прихватљив ниво. Он би требао да омогући успешно и сигурно функционисање тржишта осигурања.⁴ С тим у вези, поставља се питање и потребе реосигурања, у случају када постоји могућност да друштво за осигурање не може да испуни своје обавезе, а што зависи од процене напред наведених елемената.

2) МЕРЕ ЕУ

Скоро све одредбе Солвентности II односе се и на друштва за реосигурање, али треба истаћи да су та друштва по први пут регулисана у ЕУ на сличан начин као и друштва за осигурање Директивом о реосигурању 2005/68,⁵ која је, иначе, примењена у чланицама крајем 2007. године. Тако, искуство стечено у вези са правним оквиром ЕУ у области надзора осигурања од почетка

³ Владимир Чоловић, „Примена пројекта „Солвентност II“ и мере које су предвиђене у Закону о осигурању Србије у случају непримене правила о управљању ризиком”, *Зборник „Осигурање и накнада штете”*, Удружење за одштетно право, Институт за упоредно право, Београд 2013, стр. 33.

⁴ Ива Тошић, „Надзор осигурања – Директива „Солвентност II”, *Страни правни живот* бр. 2/2017, стр. 148.

⁵ Directive 2005/68/EC of the European Parliament and of the Council of 16 November 2005 on reinsurance and amending Council Directives 73/239/EEC, 92/49/EEC as well as Directives 98/78/EC and 2002/83/EC, *Official Journal* L 323, 9.12.2005, pp. 1–50.

деведесетих година 20. века, које је довело до новог режима, у безначајном обиму се односило на друштва за реосигурање.⁶ Но, како смо рекли, да би могли да говоримо о улози реосигурања у области контроле и управљања ризицима у оквиру друштава за осигурање, неопходно је да поклонимо пажњу питањима везаним за бонитет друштава за осигурање, односно величину капитала којима располажу и могућностима извршавања обавеза по уговорима о осигурању. Солвентност II полази од основних принципа пословања друштава за осигурање. По одредбама Солвентности II, осигуравач мора да процени колики износ капитала би био потребан да би се одржавала солвентност и да би се извршавале обавезе. Следеће, мора се обезбедити и тзв. квалитативни аспект, што се односи на рад органа друштва, а посебно на контролу надзорних органа.⁷ За правилну примену Солвентности II битно је обрачунати минимални захтевани капитал, као и захтевани солвентни капитал, с једне стране, а с друге стране битно је проценити и одредити све ризике које једно друштво за осигурање може осигурати. Тиме износ капитала одређује и ризик осигурања, као и ризик пословања, ризик тржишта, као и ризик ликвидности, односно, могућности извршавања обавеза.⁸ Када кажемо да капитал одређује и ризик, мислимо на могућност покривања одређеног ризика, односно плаћања суме осигурања без опасности по бонитет и ликвидност друштва за осигурање. Управо због тога је битна правилна процена ризика, како би се одредило да ли он може да буде осигуран или не. Правилна процена ризика подразумева процену настанка штете, што је битно и са становишта одређивања премије осигурања, као и процене да ли наведени осигурани ризик треба реосигурати. Морамо рећи да су одредбе Солвентности II промениле начин процене регулаторног капитала у земљама ЕУ. Нови оквир нуди осигуравачима могућност да унапреде пословну стратегију и алокацију капитала. Смањење ризика појављује се као кључни покретач. Иначе, за већину компанија регулаторни капитални захтеви били су реалтивно мали у задњем периоду код доношења одлуке о закључењу одговарајућег реосигурања. Но, показало се да ће применом

⁶ Joanis Rokas, Direktiva EU 2009/138 o osnivanju i vođenju poslova osiguranja i reosiguranja – opšti uvod u pravni okvir „Solventnost II”, *Evropska revija za pravo osiguranja* br. 1/2017, str. 65.

⁷ Владимир Чоловић (2016), *op. cit.*, стр. 545.

⁸ *Ibidem*.

Солвентности II повећати значај регулаторног капитала код осигураваача који се баве, пре свега, неживотним осигурањима.⁹ Код процене солвентног капитала од значаја је и одређивање оснивачког капитала, односно почетног фонда сигурности који ће зависити од врсте осигурања којим ће се друштво бавити, као и од тога да ли ће се бавити и реосигурањем.

3) САДРЖАЈ

Солвентни капитал по одредбама Солвентности II

Солвентност II дефинише да сви ризици у пословању, како друштвава за осигурање тако и друштвава за реосигурање, треба да буду квалитативно и квантитативно препознати, а изложеност ризицима и управљање њима треба да одређује потребан ниво капитала. Он мора бити заснован на мерилима која дефинишу границу солвентности која се мора испунити од стране тих друштава. То је једноставан модел који узима у обзир само ризик осигурања на принципу индекса премије и штета. Финансијски ризик је одређен законом и ограничењима улагања и не утиче на адекватност капитала и границу солвентности. Мора се рећи да кроз овај систем бројни ризици којима је друштво за реосигурање изложено нису вредновани, и управљање њима врши се на неадекватан начин, па самим тиме нису примерено вредновани ни инструменти заштите као ни дејства диверсификације ризика. Солвентност II одређује два нивоа капитала: границу солвентности (солвентни капитал) и минимални потребни капитал. Солвентни капитал је онај ниво капитала који омогућава како осигуравачу тако и реосигуравачу апсорпцију скоро свих штетних догађаја и солвентно пословање, с обзиром на преузете ризике, док минимални потребни капитал представља најнижи допуштени ниво капитала друштва. Између та два нивоа капитала, надзорни орган дефинисаће и мере за ванредне ситуације. У обрачун потребног капитала били би узети сви ризици којима је друштво изложено.¹⁰ Солвентност II дефинише начине ублажавања ризика који се, пре свега, састоје у преносу ризика.

⁹ Gian Paolo Clemente, "The Effect of Non-Proportional Reinsurance: A Revision of Solvency II Standard Formula", *Risks* vol.6, issue 2, 2018, p. 1.

¹⁰ Jakša Krišto, „Osnove Solvency II”, *Temeljni seminar o osiguranju*, Hrvatski ured za osiguranje, CEDOH, str. 2.

Један од тих начина је и реосигурање.¹¹ По овој Директиви, реосигуравачи морају да примењују посебна правила која регулишу смањење ризика. Та правила треба да створе структурирани оквир за процену подобности различитих техника за ублажавање ризика. Утицај техника ублажавања ризика на биланс стања реосигуравача зависиће од тога да ли се позиција солвентног капитала израчунава путем стандардне формуле или применом интерног модела. То су два најчешћа начина израчунавања капитала од стране друштва за осигурање. Стандардна формула предвиђа да израчунавање захтеваног солвентног капитала може бити узето у обзир као начин ублажавања ризика, ако су кредитни ризик и други ризици, који произлазе из употребе наведених техника, правилно изражени.¹² Интерни модел нуди већу флексибилност у примени капиталних трошкова повезаних са начинима ублажавања ризика. Наведено омогућава и усклађивање са специфичним ризицима који се могу појавити. Ако одређени инструмент покрене наплату штете због неизвршења обавеза друге стране која је већа од интерне процене, интерни модел ће омогућити прецизнију процену.¹³ Солвентност II подстиче развој интерних модела процене ризика од стране осигуравача и реосигуравача, која ће сигурно бити развијана од стране великих друштава за осигурање, а средњи и мањи осигуравачи који не буду имали довољно средстава користиће стандардни приступ, стандардну формулу за израчунавање солвентног капитала. Закључимо, солвентни капитал, обрачунат на основу стандардне формуле, једнак је збиру основног капитала који се захтева како би се обезбедила солвентност друштва. Веома је битно да буду испуњени и захтеви за обезбеђењем капитала који покрива оперативни ризик, као и захтевима које је потребно испунити код формирања техничких резерви и средстава за одложене порезе како би се апсорбирали губици.¹⁴ У сваком случају, формирањем солвентног капитала омогућава се опстанак друштава за осигурање и реосигурање и у случају неких значајнијих непредвиђених губитака, чиме се са великом вероватноћом обезбеђује сигурност осигураника да ће њихови захтеви за накнаду штете бити реализовани одмах по доспећу

¹¹ Члан 13. Солвентност II.

¹² Члан 101(5) Солвентност II.

¹³ Члан 121(6) Солвентност II.

¹⁴ Jakša Krišto, *op. cit.*, str. 10.

обавеза.¹⁵ Наведени приступи захтевају детаљну анализу и процену ризика, с тим да је потребно да се наведена анализа интегрише у шира разматрања солвентности како би се осигурао процес доношења одлука у складу са јасним и тачним информацијама, а у вези и са захтевима Солвентности II.

Минимални потребни капитал

Позиција солвентности осигуравача и реосигуравача одређена је и формирањем минималног гарантног фонда као граничног нивоа испод којег капитал друштва не сме пасти, као и обезбеђењем маргине солвентности, односно минималног обима капитала за случај неочекивано високих обавеза за настале штете.¹⁶ Управо због тога морамо имати на уму почетни фонд сигурности, као оснивачки капитал друштва за осигурање или друштва за реосигурање који представља тај гранични ниво, а чија висина зависи од тога да ли се друштво бави осигурањем (као и којом врстом осигурања), односно реосигурањем. Минимални захтев за капиталом тренутно се искључиво рачуна на основу обавеза осигуравача и реосигуравача, што упућује на закључак да се приликом његовог одређивања узимају у обзир само осигурани ризици, док остали квантитативни ризици (нпр. ризик каматне стопе и остали тржишни ризици) нису адекватно укључени у обрачун. Постојећи обрачун маргине солвентности имао је за последицу да су успешна друштва за осигурање и реосигурање, формирајући већи износ техничких резерви и зарачунавајући веће премије, били принуђени да издвајају већи износ средстава за одржавање минималног захтеваног капитала, што је утицало на покушај многих осигуравача да смање захтевани капитал путем снижавања премија и средстава техничких резерви.¹⁷ Минимални потребни капитал одговара износу прихватљивих основних сопствених средстава испод којег би осигураници и корисници били изложени неприхватљивом нивоу ризика кад би друштвима било допуштено даље пословање.¹⁸ У вези са

¹⁵ Lidija Jauković, Vladimir Kaščelan, „Nova regulativa solvencnosti osiguravajućih kompanija u EU – projekat Solvencnost II”, *Montenegrin Journal of Economics* no. 5, 2007, str. 82.

¹⁶ Lidija Jauković, Vladimir Kaščelan, *op. cit.*, str. 78.

¹⁷ Lidija Jauković, Vladimir Kaščelan, *op. cit.*, str. 79.

¹⁸ Jakša Krišto, *op. cit.*, str. 12.

овим питањем, поставља се проблем недовољног капитала у пословању друштва за осигурање, који је везан и за недовољну покривеност реосигурањем, а у вези са недовољном диверсификацијом ризика у осигурању.¹⁹ Технике управљања ризиком, у које спада и реосигурање, могу утицати на редуковања нивоа тих ризика, а самим тиме и на ниво потребног капитала.²⁰

Солвентност II и реосигурање

Реосигурање се често, нетачно, дефинише као проширење осигурања. Чињеница је да се ризик преноси с једног носиоца на другог или друге. По томе, реосигурање пружа почетном носиоцу ризика (осигуравачу) могућност да пружа производе осигурања својим осигураницима. Међутим, пошто је овде у питању директно осигурање, не можемо говорити о проширењу реосигурања, осим ако се не ради о укључењу више осигуравача који ће заштити један или више ризика у одређеном периоду. Тада се ради о саосигурању које представља хоризонтално покривање ризика од стране више осигуравача. Управо због тога што је реосигурање вертикално покривање ризика, не ради се о проширењу осигурања већ о додатном обезбеђењу осигураника, али и осигуравача. Осим тога, реосигурање омогућава осигуравачима да ојачају свој биланс стања.²¹ Неки аутори кажу да је реосигурање доминантни облик управљања ризиком.²² У сваком случају, заштита од ризика зависи од правилне деобе ризика и од два фактора – то су бонитет осигуравача, који мора да има довољна средства како би извршио поделу ризика, као и величина ризика, која се мора огледати како кроз премију осигурања тако и кроз суму осигурања. Најзад, морамо имати у виду однос ова два фактора како би се донела одлука о реосигурању, као начину трансфера ризика.²³ У вези са израчунавањем потребног солвентног капитала и потребом за реосигурањем, морамо рећи да Солвентност II регулише реосигурање

¹⁹ Lidija Jauković, Vladimir Kaščelan, *op. cit.*, str. 79.

²⁰ Lidija Jauković, Vladimir Kaščelan, *op. cit.*, str. 80.

²¹ Larry Schiffer, "Reinsurance Matters". Интернет: <https://www.irmi.com/articles/expert-commentary/reinsurance-matters>, 18.8.2024.

²² Владимир Његомир, „Савремени трендови на тржишту реосигурања”, *Индустрија* бр. 3/2006, стр. 66.

²³ Berislav Matijević, *Osiguranje (menadžment-ekonomija-pravo)*, Zadar 2010, str. 153–154.

ограниченог ризика, које се односи на реосигурање у оквиру кога је највећа могућа штета изражена као највећи пренесени привредни ризик који произлази из преноса значајног ризика осигурања, везаног за одређени временски период, прелази премију током трајања осигурања за ограничен али значајан износ, и садржи бар један од два елемента који могу бити изричито значајни за дефинисање временске вредности новца или уговорне одредбе којом се омогућава изједначавање привредних резултата између уговорних страна током времена како би се постигао циљни пренос ризика. Солвентност II захтева да државе чланице морају да обезбеде да друштва која се баве реосигурањем и која закључују уговоре о реосигурању ограниченог ризика правилно утврђују и надзиру ризике који су садржина тих уговора. Наравно, ови реосигуравачи морају правилно и да управљају тим ризицима. Такође, реосигуравачи наведено морају да обављају поштујући утврђене мере за контролу ризика.²⁴ Солвентност II се, кад је у питању реосигурање, фокусира само на ограничене ризике како би се омогућио њихов пренос на друге реосигураваче. Уобичајено је да осигуравач закључује уговор о реосигурању за део који не може покрити својим средствима. То значи да ће закључити реосигурање дела ризика изнад самопридржаја, односно ексцедентно реосигурање. Ова врста реосигурања је најсложенија и примењује се кад постоје велике разлике у могућности настанка штета.²⁵ Код ове врсте реосигурања ради се о томе да сума осигурања или вредност предмета осигурања прелази самопридржај осигуравача. Осим тога, ова врста реосигурања захтева опрезност и осигуравача и реосигуравача. Наиме, осигуравач мора тачно да одреди висину свог самопридржаја, односно, висину штета које може да покрије својим капиталом, док реосигуравач мора да води рачуна о евентуалним лошим ризицима које може преузети, односно, ризицима за које осигуравач процени да је пожељно да буду трансферисани на реосигуравача, а који не одговарају осигуравачу са становишта могућности наступања штете.²⁶ Можемо поставити питање – да ли можемо говорити и о квотном реосигурању, ако се ради о вишку изнад самопридржаја, односно о реосигурању сразмерног дела ризика? Оно се може односити на један

²⁴ Члан 210. Солвентност II.

²⁵ Matea Spajić, „Modeli rizika u neživotnom osiguranju i reosiguranju”, *Hrvatski časopis za osiguranje*, br. 2/2019, str. 173.

²⁶ Предраг Шулејић, *Право осигурања*, Београд 2005, стр. 517.

уговор или више њих. Осигуравач плаћа реосигуравачу део премија коју је наплатио од осигураника, који се односи на део ризика.²⁷ У сваком случају, уговор о реосигурању мора се односити на исти ризик као и уговор о осигурању.²⁸ У вези са наведеним, морамо увек имати на уму да уговор о осигурању може самостално егзистирати, док уговор о реосигурању не.²⁹ Једноставно, реосигурање не може постојати без осигурања. То је разумљиво, имајући у виду да се свако реосигурање односи на тачно одређени ризик или више ризика у зависности од садржине уговора о осигурању. У сваком случају, по Солвентности II реосигурање се дефинише као делатност која се састоји од ризика које је уступило друштво за осигурање било из земље чланице, било из треће земље, као и друштво за реосигурање из треће земље. Исто тако, реосигурање се односи на случајеве пословања удружења осигуравача и друштава за осигурање Lloyd's, када се ради о прихватању ризика који је уступио било који члан групе Lloyd's. Такође, о реосигурању је реч као о делатности осигурања које друштво за реосигурање пружа институцији која је обухваћена применом Директиве 2016/2341.³⁰

Несуклађеност са солвентним капиталом (план опоравка друштва за реосигурање)

Веома је битно уочити несклад између величине капитала са којим друштво за осигурање које се бави реосигурањем располаже са осигураним ризицима. Сигурно је да би наведено било боље уочити у фази када постоји само опасност да друштво неће моћи да извршава своје обавезе. Тада су друштва за реосигурање дужна да одмах обавесте надзорно тело, уколико постоји неусклађеност са прописаним солвентним капиталом, односно кад постоји ризик да се та неусклађеност појави у следећа три месеца. Након утврђивања наведене неусклађености, друштво за реосигурање је дужно да у року од два месеца достави надзорном телу план опоравка. Надзорно тело има овлашћење да захтева од друштва за реосигурање да предузме

²⁷ *Ibidem*

²⁸ Наташа Петровић Томић, „Реосигурање – суштина, домаћај, значај”, *Анали Правног факултета у Београду* бр. 2/2015, стр. 79.

²⁹ Наташа Петровић Томић, *op. cit.*, стр. 80.

³⁰ Члан 13. Солвентност II.

потребне мере, како би се у року од шест месеци од дана утврђивања постојеће неусклађености достигао ниво сопствених средстава друштва које служе за покриће потребног солвентног капитала, односно како би се смањио ризик, што доводи до обезбеђења усклађености са потребним солвентним капиталом.³¹ Такође, друштва за реосигурање дужна су да обавесте надзорно тело и кад утврде да нису усклађена са потребним минималним капиталом, односно кад постоји ризик да до те неусклађености дође у следећа три месеца.³² Иначе, кад говоримо о солвентном капиталу, надзорна тела у одређеним ситуацијама могу одредити капитални доходак за осигураваче или реосигураваче, уколико та тела донесу одлуку да профил ризичности друштва за осигурање или друштва за реосигурање значајно одступа од претпоставки на којима се темељи потребни солвентни капитал који је израчунат употребом стандардне формуле. Исто тако, та одлука ће се донети ако надзорна тела закључе да профил ризичности друштва за осигурање или друштва за реосигурање значајно одступа од претпоставки на којима се темељи потребни солвентни капитал, који је израчунат употребом интерног модела или делимичног интерног модела, због тога што неки ризици нису довољно обухваћени, а модел није био прилагођен у одговарајућем временском периоду како би боље одражавао дати профил ризичности.³³ Осим тога, Солвентност II регулише обавезу Комисије да донесе одговарајуће акте којима се дефинишу критеријуми за процену истоветности регулисања система солвентности у трећим земљама, који се примењује на делатност реосигурања, а што се односи на друштва са седиштем у трећим земљама. Ако се утврди да је наведени систем регулисан по критеријумима које предвиђа Солвентност II, тада ће уговори о реосигурању који су закључени са друштвима чија се седишта налазе у односној трећој земљи имати исти статус и снагу као и уговори закључени са друштвима која су добила одобрење за рад у складу са одредбама Солвентности II.³⁴ Наведено је битно и за Републику Србију. Такође, државе чланице ЕУ не смеју дозволити да њихова друштва за

³¹ Члан 138 (1, 2, 3) Солвентност II.

³² Члан 139 (1) Солвентност II.

³³ Iva Tošić, *op. cit.*, str.154.

³⁴ Члан 172 (1, 3) Солвентност II.

осигурање за обликовање техничких резерви задрже или уведу систем са бруто резервама, што би захтевало залагање имовине за покриће незарађених премија и резерви за неплаћене захтеве за накнаду штете, ако је друштво за реосигурање из треће земље које се налази у земљи чији је регулаторни систем солвентности истоветан оном који је дефинисан одредбама Солвентности II.³⁵ Државе чланице ЕУ не могу да на друштва за реосигурање из трећих земаља, које се тек почињу бавити или се већ баве реосигурањем, примењују одредбе које доводе до повољнијег положаја у односу на онај који имају друштва за реосигурање која имају седиште у тим државама.³⁶ Солвентност II предвиђа да се могу закључити споразуми са једном или више трећих земаља, а који би се односили на средства за обављање надзора над друштвима за реосигурање из трећих земаља, која обављају своју делатност у чланицама, као и над друштвима за реосигурање која имају седиште у државама чланицама ЕУ, а која врше послове реосигурања у трећим земљама.³⁷ Ако се ради о друштвима за реосигурање која су зависна, односно која су део холдинга осигуравача или мешовитог финансијског холдинга, тада надзорно тело обезбеђује да се солвентност те групе друштава за реосигурање обрачунава на нивоу тог холдинга.³⁸ Овде можемо поставити питање сврсисходности ове одредбе, имајући у виду статус самих реосигуравача у оквиру холдинга.

Секјуритизација као начин ублажавања ризика и измирења обавеза

Друштва за реосигурање у Европи често користе секјуритизацију на исти начин као што се користи реосигурање, како би се намирили захтеви за накнаду, а што би требало да има позитиван ефекат на развој тржишта осигурања.³⁹ Иначе, последњих година осигуравачи све више користе емитовање хартија од вредности како би се, пре свега, смањили ризици на финансијским тржиштима.⁴⁰ Управо

³⁵ Члан 173. Солвентност II.

³⁶ Члан 174. Солвентност II.

³⁷ Члан 175. Солвентност II.

³⁸ Члан 235 (1) Солвентност II.

³⁹ Alexander Braun, Joel Weber, "Evolution or Revolution? How Solvency II Will Change the Balance Between Reinsurance and ILS", *Journal of Insurance Regulation*, 2017, vol. 36, no. 4, p. 2.

⁴⁰ Alexander Braun, Joel Weber, *op. cit.*, p. 3.

наведено може довести до поремећаја на тржишту реосигурања. Кључно питање је да ли осигуравачи могу да користе секјуритизацију кроз примену одредаба Солвентности II, тако што ће примењивати стандардни модел или ће морати да примењују сложеније интерне моделе. Иначе, интерни модели су неприхватљиви за мања друштва за осигурање.⁴¹ Примену секјуритизације прво бележимо код животних, а касније и код неживотних осигурања. Циљ секјуритизације почетком деведесетих година 20. века био је вишеструк. Он се односио на монетизовање неликвидних потраживања и трансфера кредитног ризика, затим на финансирање повећаних регулаторних захтева у погледу величине резерви, као и на трансфер ризика осигурања на тржиште капитала. Код животних осигурања секјуритизација обухвата све наведене циљеве, док се код неживотних осигурања остварује само задње наведени циљ. Разлог за то су бројни катастрофални ризици и њихова реализација, што је изазвало ограничење капацитета целог тржишта осигурања, а посебно дела тог тржишта који се односи на реосигурање и ретроцесију, када реосигуравач преноси део ризика на другог реосигуравача.⁴²

Потребан број реосигуравача у једној земљи и проблеми са којима се суочавају

За правилну примену законских и других аката који регулишу реосигурање, а не само Солвентности II, једно од битних питања за обављање делатности реосигурања јесте број реосигуравача у једној земљи. Чињеница је да је један од кључних фактора за обављање делатности реосигурања бонитет друштва, али да ли ће тај услов бити испуњен у сваком случају. Наиме, да би реосигурање у једној земљи функционисало, потребно је да број реосигуравача буде једнак квадратном корену броја осигуравача, што значи да ако у земљи имамо 25 осигуравача, оптималан број реосигуравача је пет.⁴³ Наведен број је веома велики са становишта нпр. Републике Србије, имајући у виду поменути бонитет. Постоје бројне тешкоће за реосигураваче које нису

⁴¹ Alexander Braun, Joel Weber, *op. cit.*, p. 2.

⁴² Владимир Његомир, „Секјуритизација у домену животних осигурања”, *Токови осигурања*, бр. 2/2012, стр. 22.

⁴³ Бранко Павловић, „Српско тржиште реосигурања”, стр. 8. Интернет: <https://branko.pavlovic.rs/documentation/reosiguranje.pdf>, 3.8.2024.

везане само за величину и бројност ризика. Наиме, с једне стране, осигуравачи су директно информисани о ризицима, али, с друге стране, реосигуравачи те информације добијају индиректно од осигуравача. Самим тим, изложеност реосигуравача ризицима, поготово кад су у питању ризици везани за катастрофалне штете, је већа.⁴⁴ Због тога је све чешће лимитирање изложености наведеним ризицима од стране реосигуравача, а што се остварује повећањем премија реосигурања, као и престанком закључења уговора о реосигурању у погледу одређених ризика.⁴⁵ Иначе, учесталост остварења ризика које можемо дефинисати као катастрофалне, ставља ово питање у први план, што, с друге стране, захтева и дефинисање других модела обрачунавања солвентног капитала, као и реосигурања. Ипак, без обзира на захтеве које поставља пракса, на тржишту још увек постоји одређена инерција, иако је присутан притисак конкуренције нових осигуравача и реосигуравача, као и појачани захтеви осигураника. Тржиште не може да допусти да се настави досадашње споро кретање технолошких промена у овој области.⁴⁶ Због тога се поставља питање ефикасности реосигурања код покрића великих ризика, имајући у виду величину ризика, као и последице које може да произведе. Утицај реосигурања на одлучивање кад је у питању управљање ризицима је велико. Управо о реосигурању и говоримо кад је у питању трансфер ризика, пружање услуга осигурања и финансијско управљање ризицима. Међутим, примарни елемент код реосигурања је трансфер ризика.⁴⁷ Једно од питања које се често поставља код реосигурања односи се на директно обраћање осигураника реосигуравачу за накнаду суме осигурања. Оно што може, такође, представљати проблем у тој ситуацији јесте обим ризика који је покривен уговором о реосигурању, тј. реосигуравач у многим случајевима неће осигурати цео ризик из уговора о директном осигурању. Но, у редовним околностима,

⁴⁴ Boris Marović, Vladimir Njegomir, „Inovacije u upravljanju rizikom osiguranja i reosiguranja u kontekstu alternativnih transfera rizika osiguranja”, *27. susret osiguravača i reosiguravača Sarajevo*, 2016, *Zbornik radova*, str. 24.

⁴⁵ *Ibid.*, str. 25.

⁴⁶ Robert Stude, „Promjena izgleda rizika u osiguranju/reosiguranju”, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* vol. 58, br. 1–2/2008, str. 679.

⁴⁷ Market Risk Reinsurance Solutions under Solvency II. Интернет: <https://www.rgare.com/knowledge-center/article/market-risk-reinsurance-solutions-under-solvency-ii>, 3.8.2024.

осигураник из директног осигурања обраћа се за накнаду свом осигуравачу, а уговор о реосигурању дефинише однос осигуравача као реосигураника и реосигуравача.⁴⁸ Директно обраћање је могуће само у изузетним ситуацијама.

4) ДАТУМ СТУПАЊА НА СНАГУ

Солвентност II је ступила на снагу по општим правилима, односно двадестог дана од објављивања у Службеним новинама ЕУ.⁴⁹ Но, што се тиче примене, због свих тешкоћа које смо поменули на почетку рада, овај акт се примењује од 1. јануара 2016. године.

5) ИЗВОРИ

- Braun, Alexander, Weber, Joel, "Evolution or Revolution? How Solvency II Will Change the Balance Between Reinsurance and ILS", *Journal of Insurance Regulation*, vol. 36, no. 4, 2017.
- Clemente, Gian Paolo, "The Effect of Non-Proportional Reinsurance: A Revision of Solvency II Standard Formula", *Risks* vol. 6, issue 2, 2018.
- Чоловић, Владимир, „Примена пројекта „Солвентност II” и мере које су предвиђене у Закону о осигурању Србије у случају непримене правила о управљању ризиком”, *Зборник „Осигурање и накнада штете“*, Удружење за одштетно право, Институт за упоредно право, Београд 2013.
- Чоловић, Владимир, „Реорганизација осигуравајућих друштава по Директиви ‘Солвентност II’”, *Право и привреда* бр. 7–9/2016.
- Чоловић, Владимир, „Реосигурање као инструмент заштите осигуравача”, *Правна ријеч* бр. 55/2018.
- Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II), *Official Journal* L 335/1, 17.12.2009.
- Jauković, Lidija, Kaščelan, Vladimir, „Nova regulativa solventnosti osiguravajućih kompanija u EU – projekat Solventnost II”, *Montenegrin Journal of Economics* no. 5, 2007.

⁴⁸ Владимир Чоловић, „Реосигурање као инструмент заштите осигуравача”, *Правна ријеч* бр. 55/2018, стр. 161.

⁴⁹ Члан 311, ст. 1 Солвентност II.

- Krišto, Jakša, „Osnove Solvency II”, *Temeljni seminar o osiguranju*, Hrvatski ured za osiguranje, CEDOH.
- Market Risk Reinsurance Solutions under Solvency II. Интернет: <https://www.rgare.com/knowledge-center/article/market-risk-reinsurance-solutions-under-solvency-ii>, 3.8.2024.
- Marović, Boris, Njegomir, Vladimir, „Inovacije u upravljanju rizikom osiguranja i reosiguranja u kontekstu alternativnih transfera rizika osiguranja”, *27. susret osiguravača i reosiguravača Sarajevo*, 2016, *Zbornik radova*.
- Matijević, Berislav, *Osiguranje (menadžment-ekonomija-pravo)*, Zadar 2010.
- Његомир, Владимир, „Савремени трендови на тржишту реосигурања”, *Индустрија* бр. 3/2006.
- Његомир, Владимир, „Секјуритизација у домену животних осигурања”, *Токови осигурања* бр. 2/2012.
- Пак, Јасна, *Право осигурања*, Београд 2011.
- Павловић, Бранко, „Српско тржиште реосигурања”. Интернет: <https://brankoravlovic.rs/documentation/reosiguranje.pdf>, 3.8.2024.
- Петровић Томић, Наташа, „Реосигурање – суштина, домашај, значај”, *Анали Правног факултета у Београду* бр. 2/2015.
- Rokas, Joanis, Direktiva EU 2009/138 o osnivanju i vođenju poslova osiguranja i reosiguranja – opšti uvod u pravni okvir „Solventnost II”, *Evropska revija za pravo osiguranja* бр. 1/2017.
- Schiffer, Larry, “Reinsurance Matters”. Интернет: <https://www.irmi.com/articles/expert-commentary/reinsurance-matters>, 18.8.2024.
- Spajić Matea, „Modeli rizika u neživotnom osiguranju i reosiguranju”, *Hrvatski časopis za OSIGURANJE*, бр. 2/2019.
- Stude, Robert, „Promjena izgleda rizika u osiguranju/reosiguranju”, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* vol. 58, бр. 1–2/2008.
- Шулејић Предраг, *Право осигурања*, Београд 2005.
- Тошић Ива, „Надзор осигурања – Директива „Солвентност II”, *Страни правни живот* бр. 2/2017.
- Закон о облигационим односима, *Сл. лист СФРЈ* бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89, *Сл. лист СРЈ* бр. 31/93, *Сл. лист СЦГ* бр. 1/2003 – Уставна повеља.
- Закон о осигурању, *Сл. гласник Р. Србије* бр. 55/2004, 70/2004 – испр., 61/2005, 61/2005 – др. закон, 85/2005 – др. закон, 101/2007,

63/2009 – одлука УС, 107/2009, 99/2011, 119/2012, 116/2013 и 139/2014 – др. закон.

6) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

С обзиром на одредбе Солвентности II које се примењују и услучају обављања делатности од стране осигуравача из трећих земаља, као и осигуравача са седиштем у чланицама на територијама трећих земаља, поставља се питање утицаја овог акта и на делатност осигурања у Републици Србији. Тај утицај је присутан из четири разлога. Први се односи на преузимање одређених правила из Солвентности II од стране трећих земаља. Затим, сама припрема за улазак у ЕУ мора довести и до прилагођавања и примене правила овог акта. Следећи разлог се односи управо на реосигурање, имајући у виду начин на који се обавља ова делатност код нас. Најзад, утицај Солвентности II због друштава за осигурање која су у власништву страних друштава за осигурање, али и других компанија из ЕУ, а која обављају делатност на територији Републике Србије.⁵⁰ Морамо рећи да се реосигурању не поклања довољна пажња у законодавству Републике Србије. То се односи на дефинисање и регулисање односа између потребног капитала, односно солвентног капитала, ризика и потребе за реосигурањем. Закон о осигурању Републике Србије (даље: ЗО) дефинише да се послови реосигурања односе на закључење и извршавање уговора о реосигурању којима се осигурани вишак ризика изнад самопридржаја друштва за осигурање преноси у реосигурање.⁵¹ Ради се о делу који осигуравач не може да „покрије” сопственим средствима, ако дође до осигураног случаја. Вишак самопридржаја и представља део ризика који су уговором преузети, које друштво увек треба да задржи у сопственом покрићу. Осигуравач је, значи, дужан да вишак ризика, тј. део изнад самопридржаја, реосигура код друштва које је регистровано у домаћој земљи, док је тај реосигуравач дужан да се реосигура код друштва у иностранству, за део ризика који не може покрити сопственим средствима. ЗО дефинише да је могуће реосигурати и цео ризик ако су у питању катастрофални ризици, као

⁵⁰ Владимир Чоловић (2013), *op. cit.*, стр. 33.

⁵¹ Закон о осигурању, *Сл. гласник Р. Србије* бр. 55/2004, 70/2004 – испр., 61/2005, 61/2005 – др. закон, 85/2005 – др. закон, 101/2007, 63/2009 – одлука УС, 107/2009, 99/2011, 119/2012, 116/2013 и 139/2014 – др. закон.

и ако су у питању финансијски губици од лошег времена.⁵² Наведено се може учинити било код друштва са седиштем у нашој земљи, било код реосигуравача у иностранству.⁵³ Навешћемо и одредбу ЗО која каже да је домаћи реосигуравач дужан да вишак ризика и других обавеза по уговорима о реосигурању покрије код реосигуравача у иностранству, а која ће престати да важи након пет година од уласка Србије у Светску трговинску организацију. То значи да ће тада домаћа друштва за осигурање моћи директно да закључују уговоре о реосигурању код иностраних реосигуравача.⁵⁴ Ово су најважније одредбе ЗО које се односе на реосигурање. Иначе, интересантно је да статусни закон, односно ЗО, регулише садржину реосигурања, што треба да буде задатак, пре свега, законодавства које регулише уговорно право осигурања или закона који регулише грађанско право или поједине области ове гране права. Овако ЗО регулише шта је вишак ризика, па самим тиме и вишак самопридржаја, односно како ће се закључити реосигурање код посебних ризика. Нажалост, у Републици Србији ова материја није регулисана на одговарајући начин, што представља велики проблем, нарочито код дефинисања самопридржаја које је директно повезано са капиталом осигуравача, као и са ризицима који се осигуравају. Наведено значи да ова материја није регулисана у Закону о облигационим односима (даље: ЗОО).⁵⁵ То представља велики проблем, будући да се регулисање појединих садржинских елемената реосигурања, па самим тиме и делова уговора о реосигурању, препушта општим условима. Чињеница је да статусни ЗО не може регулисати сва питања која се тичу реосигурања, већ само она која се тичу друштава која обављају ту делатност. То значи да је потребно да остала питања везана за реосигурање буду регулисана или у ЗОО или у законодавству које би регулисало уговорно право осигурања, које, иначе, не постоји у Републици Србији. Иначе, на овом месту морамо поменути да је ранији Закон о основама система осигурања имовине и лица из 1990. године⁵⁶ предвиђао могућност оснивања пулова за

⁵² Владимир Чоловић (2018), *op. cit.*, стр. 160.

⁵³ Члан 7. ЗО.

⁵⁴ Јасна Пак, *Право осигурања*, Београд 2011, стр. 146.

⁵⁵ Закон о облигационим односима, *Сл. лист СФРЈ* бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89, *Сл. лист СРЈ* бр. 31/93, *Сл. лист СЦГ* бр. 1/2003 – Уставна повеља.

⁵⁶ Закон о основама система осигурања имовине и лица, *Сл. лист СФРЈ* бр. 17/90, 82/90, *Сл. лист СРЈ* бр. 31/93, 24/94.

реосигурање од стране два или више друштава. Таква могућност у садашњем законодавству не постоји.

RULES OF THE SOLVENCY II DIRECTIVE ON THE INFLUENCE OF THE CAPITAL STATUS OF INSURERS ON REINSURANCE

Vladimir ČOLOVIĆ*

Abstract: The Solvency II Directive regulates the performance of insurance and reinsurance activities, supervises the work of insurance companies and reinsurance companies, and addresses other issues in the field of insurance. The implementation of the Directive was postponed several times, and it finally became effective in the territory of the European Union (EU) in 2016. The Solvency II Directive covers insurance and reinsurance. It defines reinsurance as an activity consisting of risks ceded by insurance companies, whether they are from EU member states or third countries. It defines reinsurance as one of the ways of mitigating risk and preserving the stability of insurance companies and the insurance market. Reinsurance is viewed through capital solvency and the minimum required capital, the calculation of which depends on the accepted calculation method. According to the Solvency II Directive, the insurer is obliged to reinsure the surplus it cannot cover with its own funds for each insurance contract. In the following paper, the author pays special attention to the impact of the Directive on the insurance market in the Republic of Serbia, as well as to the legislative solutions on reinsurance present in domestic legislation.

Keywords: Solvency II, direct insurance, reinsurance, solvent capital, minimum capital, risk.

* Full professor, scientific adviser; Faculty of Law, University of Union Belgrade. E-mail: vladimir.colovic@pravnofakultet.edu.rs; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2016-1085>.